

Den Haag, 12 februari 2025

Geacht Kamerlid,

U gaat binnenkort met elkaar in debat over de gevolgen van de uitspraak in de natuurzaak die wij hebben aangespannen tegen de staat inzake de ontoereikende stikstofaanpak. De afgelopen weken hebben onze inhoudelijk experts en juristen de uitspraak bestudeerd en we willen u graag onze analyse aan uw commissie meegeven.

Het vonnis is kraakhelder: de Nederlandse overheid moet éindelijk aan de bak om kwetsbare natuur beter te beschermen. Nog langer vertragen staat de rechter niet toe en zoeken naar geitenpaadjes heeft geen zin. Dat is slecht voor de natuur en daarmee slecht voor de hele samenleving. Want gezonde natuur is de basis van een gezond leven. Van de lucht die we ademen en het water dat we drinken, tot het voedsel dat we eten. Als we willen dat bouwers en boeren éindelijk weer perspectief krijgen, dan vraagt dat om daden. U heeft als politiek de unieke kans om te doen wat vele kabinetten hebben nagelaten. Voer het vonnis uit, red de natuur en haal Nederland van het slot.

We vragen u daarbij op de volgende zaken te letten:

1. Het vonnis is haalbaar en de overheid is gehouden het onverkort uit te voeren

De rechtbank maakt het in haar analyse kraakhelder: het 2030 doel uit de WSN, met prioriteit voor de meest kwetsbare natuur, is haalbaar, en uit het vonnis blijkt dat de overheid zich daartoe máximaal moet inspannen. Dat de rechter een dwangsom oplegt bij het niet nakomen van het vonnis is een zeldzaamheid en mag gerust als een tik op de vingers van de wetgever worden gezien.

2. Hoe gericht de maatregelen, hoe kleiner de opgave: laat u volledig informeren

Hoe gericht de aanpak wordt ingevuld, hoe minder totale emissiereductie er nodig zal zijn om aan het vonnis te voldoen. Ook het feit dat de rechter prioriteit heeft gegeven aan de meest kwetsbare natuur vraagt om zeer gerichte maatregelen. Wanneer met name generieke of ongerichte maatregelen zullen worden getroffen op basis van vrijwilligheid, zal er in totaal veel meer emissiereductie moeten plaatsvinden om aan het vonnis te voldoen, wat dus veel meer impact zal hebben op sectoren die stikstof uitstoten. Dat een gerichte en verplichtende aanpak politiek gevoelig ligt mag zo zijn, dat maakt het vonnis nog niet onhaalbaar.

Om volledig geïnformeerd uw controlerende rol als Kamer te kunnen vervullen, is het zaak dat de Commissie Economie en Natuurherstel alle scenario's - van efficiënte tot generieke¹ - door het RIVM laat doorrekenen, óók politiek gevoelige. De Kamer doet er goed aan ervoor te zorgen dat

¹ Denk aan de zogenaamde 'kaasschaaf-', 'zonerings-' of de 'depositiepotentiemethode'.

ze de maatschappelijke effecten kan beoordelen van verschillende aanpakken, zonder dat politieke taboes het zicht op de meest slimme oplossing belemmeren.

3. De aanpak moet integraal om verspilling van belastinggeld te voorkomen

Naast de stikstofproblematiek staat de watercrisis al klaar in de coulissen. Ook zal de landbouw moeten bijdragen aan de klimaat- en de methaanopgave. Het 2030-doel uit de WSN is bovendien een tussendoel: er is meer nodig, want in 2035 moet immers 74% van het totaaloppervlak aan stikstofgevoelige natuur onder de KDW zijn gebracht. Om te voorkomen dat er opnieuw geld wordt verspild aan maatregelen die uitsluitend de stikstofuitstoot verminderen, of onvoldoende zekerheid bieden dat het risico op verslechtering wordt voorkomen, moet het maatregelenpakket waar de Commissie mee komt worden getoetst aan zowel integraliteit als juridische houdbaarheid. Een langetermijnvisie is daartoe onontbeerlijk². Een voorbeeld van een geborgde maatregel is investeren in biologische melkveehouderij.

4. De aanpak moet keiharde juridische zekerheid bieden

De aanpak waar het kabinet mee zal komen zal zekerheid moeten bieden om aan dit vonnis te voldoen. De rechtbank stelt dat de beleidsvrijheid die de staat rest om verslechtering tegen te gaan, alléén gaat over welke maatregelen er worden getroffen - mits die het tegengaan voldoende waarborgen - en niet op de timing en de omvang van maatregelen. Dat betekent dat het kabinet direct aan de slag moet gaan en er geen twijfel mag bestaan over de effectiviteit van individuele maatregelen of de implementatie daarvan. Belangrijk om u te realiseren is dat alleen een dalende stikstoflijn niet voldoende is om juridische zekerheid te krijgen. De VHR stelt duidelijk dat het gaat om het voorkomen van het risico op verslechtering, dat betekent dat de depositie ónder de KDW moet komen.

5. Schrappen stikstofdoelen is zinloos

Het klinkt misschien makkelijk: 'haal de stikstofdoelen uit de wet en we hebben geen probleem', maar niets is minder waar. Mogen we dit soort frames borrelpraat noemen? Allereerst is het een feit dat het heel slecht gaat met de Nederlandse natuur. Veel natuurtypen en soorten hebben het zwaar. De natuur verschaalt. Die natuur heeft aantoonbaar te leiden onder de veel te hoge stikstofuitstoot. Dat verandert niet door de doelen te schrappen. Dat alleen al zou voldoende moeten zijn om in actie te komen. Bovendien zal het ook de uitspraak van de rechter niet veranderen: het vonnis dient onverkort te worden opgevolgd. Uw verkeersboete verdwijnt ook niet door - nadat u geflitst bent voor te hard - de maximumsnelheid te verhogen.

6. Wijs niet naar Brussel

Het is al vele jaren een terugkerend ritueel om in Brussel 'met de vuist op tafel te slaan' als men er in Nederland niet uitkomt. Om dan onverrichter zaken terug te keren naar Den Haag. De

² Zie bijvoorbeeld de recent aan u overhandigde ['Toekomstvisie voor een geslaagde landbouwtransitie in 2040'](#).

Brussel-route zal in het geval van deze uitspraak niet werken. De rechtbank heeft nationaal recht hierin voorop gezet en concludeert dat de WSN-doelen een **minimum**verplichting ter voldoening aan VHR 6.2 zijn, waarvan niet zonder dwingende motivering af kan worden geweken. Het uit de VHR halen van deze ondergrens is bovendien een langdurig proces, met een zeer geringe kans op slagen volgens experts.

7. Bescherm de voorlopers en de energietransitie

U gaat als overheid over het 'hoe' van de transitie die nodig is. Wij roepen u wel op om dit middels een aantal randvoorwaarden te doen.

- **Bescherm de voorlopers in de landbouw.** Laat voorlopers, zoals biologische en grondgebonden boeren die een boegbeeld zijn van extensieve landbouw, niet de dupe worden, maar bescherm hen en zorg dat veel meer boeren de omslag kunnen maken. Greenpeace is groot voorstander van het bieden van structureel perspectief, zodat boeren de kans krijgen dit te doen. [Motie 33 576, nr. 290](#), die in 2022 werd ingediend en door Thom van Campen, Peter Grinwis en Tjeerd de Groot (en door een grote meerderheid wordt aangenomen) biedt hiervoor een uitstekende basis.
- Zorg bovendien dat de **energietransitie wordt beschermd**. De komende jaren zijn cruciaal om definitief afscheid te nemen van fossiele brandstoffen. Op veel vlakken is de energietransitie op stoom. Deze ontwikkeling mag niet worden gestopt door dit vonnis in het belang van het klimaat, energie-onafhankelijkheid, burgers en bedrijven. Neem deze randvoorwaarden mee in de scenario's die door het RIVM worden doorgerekend.

8. Voor een laatste keer: ook de KDW uit de wet halen is zinloos

Volgens experts³ is er voorlopig geen juridisch houdbaar alternatief voor de omgevingswaarden die nu in de wet staan. Het is dan ook onverstandig om de KDW uit de wet te halen: de verplichting om het risico op verslechtering te voorkomen wordt hierdoor niet weggenomen, maar het zou wél duidelijker moeten worden dat alleen de overheid verplicht is dit doel te halen. Sectoren kunnen vervolgens wel emissiereductiedoelstellingen voor NOx en ammoniak worden opgelegd die ook wettelijk worden vastgelegd.

9. Doelsturing: onder strikte voorwaarden toepasbaar maar zeker geen tovermiddel

Doelsturing lijkt het nieuwe toverwoord te zijn voor de stikstofaankpak. Hoewel het opleggen van bedrijfsspecifieke reductiedoelen wel degelijk voor beweging op dit dossier kan zorgen, moeten er geen illusies over bestaan: de opgave is aanzienlijk en met alleen doelsturing niet (tijdig) realiseerbaar. Ook hier geldt dat de aanpak zekerheid moet bieden dat het risico op verslechtering wordt tegengegaan. Dat betekent dat zowel de 'toolbox' die ondernemers kunnen

inzetten uitsluitend juridisch houdbare maatregelen kunnen bevatten, maar ook de monitoring én de handhaving op orde zal moeten zijn. Zoals het PBL in haar analyse van het hoofdlijnenakkoord al stelde, is dit een omvangrijke en complexe stelselwijziging die meerdere jaren in beslag zal nemen en is de technische complexiteit groot en niet zonder risico's. Er zal dan ook zeer kritisch gekeken moeten worden naar de invulling van dit spoor, maar ook aanvullend beleid moeten worden vormgegeven.

10. Het NPLG bood de kapstok voor een integrale gebiedsgerichte aanpak

Het NPLG was zeker niet perfect en leverde onder de streep nog amper stikstofreductie op. Maar het bood wel een belangrijke kapstok om met gedragen voorstellen invulling te geven aan de verschillende milieu-opgaven. Het kabinet doet er goed aan op haar schreden terug te keren en robuuste provinciale sturing in de vorm van het NPLG terug te brengen.

11. Financiering

Dit kabinet heeft een groot deel van de benodigde financiering die essentieel is voor de transitie geschraapt. Omdat het stikstofprobleem boeren, bedrijven en bouwers zo sterk hindert is Greenpeace Nederland onder voorwaarden voorstander van extra financiering om het probleem op te lossen en boeren te helpen bij extensivering, omslag en uitkoop.

- In het klimaatfonds is 14,1 miljard euro gereserveerd voor de bouw van nieuwe kerncentrales. Dat dekt nog niet het bedrag dat is geschraapt uit het transitiefonds, maar u kunt dit grotendeels rechtzetten en weer terugdraaien. Ook zonder ideologisch debat is dit de goede keuze. De stikstofcrisis is nu, de bouw van kerncentrales gaat nog lang op zich laten wachten en het geld dat tot die tijd ligt te 'verstoffen' kan beter ingezet worden om acute problemen op te lossen.
- Er is een omslag nodig in de landbouw. Een omslag die eindelijk zorgt voor perspectief voor de boer en de natuur. De overheid moet hier voldoende fondsen voor beschikbaar stellen, maar het is niet meer dan eerlijk dat de ketenpartijen als supermarkten en banken als de Rabobank ook hun steentje bijdragen.

Uiteraard is Greenpeace van harte bereid om antwoord te geven op aanvullende vragen.

Hartelijke groet,

Andy Palmen
Directeur Greenpeace Nederland